

УДК 658.152

JEL D64, E22

DOI 10.32782/2786-765X/2024-7-1

Аренович І.М.здобувач третього рівня вищої освіти,
Національний університет харчових технологій
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7876-9604>

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА МОДЕЛЮВАННЯ ЙОГО РІВНЯ

У статті розкрито наукові підходи вчених до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості – галузі, від результатів діяльності якої залежить продовольча безпека країни, як комплексного показника, що відображає здатність залучати і раціонально використовувати його ресурси для забезпечення його довгострокового розвитку. Визначено, що інвестиційний потенціал відображає можливості підприємства залучати інвестиції, а також ефективно їх використовувати для реалізації стратегічних цілей. Обґрунтована багатокомпонентність поняття інвестиційного потенціалу підприємства харчової промисловості, що дозволило запропонувати визначення його рівня через інтегральний показник. Запропоновано в якості елементів побудови узагальнюючого інтегрального показника рівня інвестиційного потенціалу використовувати показники фінансової стійкості та рентабельності, ліквідності та платоспроможності, покладені в основу розробки моделі фінансової стійкості та рентабельності підприємства, а також інтегральні показники виробничого, інноваційного та ринкового потенціалів на основі побудови відповідних моделей. Аргументовано, що значення рівня інвестиційного потенціалу в динаміці дозволяє відстежувати його зміни з часом і формувати прогнози щодо інвестиційної привабливості бізнесу в харчовій промисловості. Визначено, що результати обчислень, отримані з використанням запропонованого науково-методичного підходу, можуть слугувати для формування інвестиційних стратегій, оцінки ефективності інвестицій та прогнозування майбутнього інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, підприємство харчової промисловості, модель, фінансова стійкість, рентабельність, ефективність, виробничий потенціал, інтегральний показник.

Постановка проблеми. Інвестиційний потенціал підприємств харчової промисловості є важливим чинником, що визначає їхню спроможність до розвитку, інновацій та адаптації в умовах динамічного ринкового середовища. Харчова промисловість відіграє ключову роль у економіці країни, забезпечуючи продовольчу безпеку та створюючи робочі місця. В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції важливо не лише залучати інвестиції, а й ефективно використовувати їх для модернізації виробничих процесів, впровадження нових технологій та покращення якості продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та використання інвестиційного потенціалу набули гостроти вивчення останнім часом, коли дефіцит ресурсів розвитку підприємств спонукав до пошуку альтернативних джерел фінансування розширеного відтворення. Питанням сутності інвестиційного потенціалу присвятили свої дослідження вітчизняні науковці Бандура Т.І., Бережна І.Ю., Гладка Д.О.; Макух Т.О., Нечитайло І.П.; проблемам формування та розвитку інвестиційного потенціалу – Грицишин В.,

Заїка С.О., Машлій Г., Мосій О.Т, Пуцен-тейло П., Уніят Л., Чорна Н.І.; питанням структури та оцінювання – Говорун Я.В., Гривківська О.В., Гринько Т.В., Дудчик О.Ю., Мірошніченко П.І., Смирнов С.О. Разом із тим у науковій літературі недостатньо уваги приділено питанням моделювання рівня інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості.

Метою статті є розробка науково-методичного підходу щодо моделювання рівня інвестиційного потенціалу підприємства шляхом побудови його узагальнюючого інтегрального показника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційний потенціал підприємств є однією з ключових складових, що визначає їх здатність до розвитку, зростання та адаптації в умовах конкурентного середовища. Він відображає можливості підприємства залучати інвестиції, а також ефективно їх використовувати для реалізації стратегічних цілей. Розуміння сутності інвестиційного потенціалу підприємств є важливим для науковців, практиків і керівників у сфері економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства

Автор	Визначення
І.М. Кобушко, Р.Ю. Чухно [1]	«кількісна характеристика, що враховує основні макроекономічні індикатори та характеристики у вигляді сукупності наявних об'єктивних передумов для інвестицій і майбутнього розвитку економіки країни, що залежать як від наявності і різноманітності сфер та об'єктів інвестування, так і від економічного розвитку території і не реалізованих в даний час потенційних можливостей зростання»
Р.Р. Юрків [2, с. 48]	«фінансові можливості забезпечення інвестування, що визначаються обсягом власних й позикових фінансових ресурсів інвестиційного спрямування та ефективністю їх використання»
І.Ю. Зудова [3, с. 406]	комплексне поняття «в якому зосереджена організована сукупність наявних ресурсів та спроможність розвитку підприємства, що досягається через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування»
О.Ю. Ємельянов, Т.О. Петрушка, А.В. Симак [4]	Інвестиційний потенціал підприємства ототожнюється із «здатністю виступати об'єктом інвестування, забезпечуючи належну величину економічної ефективності інвестицій, які будуть вкладені у нього, за припустимого рівня ризикованості такого вкладення»
І. Єпіфанова, В. Джеджула, О.М. Косарук, А.В. Сауляк [5, с. 90]	сукупність фінансових ресурсів підприємства та можливість досягнення стратегічних цілей розвитку через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів через механізм інвестування

Джерело: сформовано автором

Отже, українські науковці розглядають інвестиційний потенціал підприємства як комплексний показник, що відображає здатність підприємства залучати і раціонально використовувати ресурси для забезпечення його довгострокового розвитку.

Зокрема, А.Ю. Жулавський визначає інвестиційний потенціал, як «потенційні можливості підприємства формувати власні та залучати зовнішні інвестиційні ресурси та забезпечувати умови для їх найбільш ефективного використання» [6]. Цей потенціал охоплює як фінансові, так і нематеріальні активи, що разом формують здатність підприємства до реалізації інвестиційних проектів.

Інші дослідники (Т.О. Макух, Т.О. Стечишин) також відзначають багатоконпонентність цього поняття та підкреслюють, що інвестиційний потенціал являє собою сукупність наявних матеріальних та нематеріальних, трудових та організаційно-управлінських ресурсів підприємства, що характеризують його спроможність прийняти та освоїти інвестиційні кошти [7].

Усі ці визначення дають підстави резюмувати, що інвестиційний потенціал є інтегральним показником, який не обмежується лише фінансовими можливостями, але охоплює також якість управління, технічні та інноваційні спроможності підприємства.

Рівень інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості оцінюється за інтегральним показником, який враховує різні групи критеріїв та може прогнозуватись за допомогою моделювання.

Моделювання рівня інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості передбачає, передусім, дослідження елементів, які його складають; вивчення інструментів моделювання, які можуть бути застосовані для його оцінки; розуміння викликів, які постають перед галуззю в умовах постійних змін та бачення перспективи розвитку.

Елементами побудови узагальнюючого інтегрального показника рівня інвестиційного потенціалу, на нашу думку, повинні стати показники фінансової стійкості та рентабельності, ліквідності та платоспроможності, покладені в основу побудови моделі фінансової стійкості та рентабельності підприємства, а також інтегральні показники виробничого, інноваційного та ринкового потенціалів.

Фінансова стійкість та рентабельність підприємства оцінюються через показники рентабельності активів (ROA) та власного капіталу (ROE), які відображають ефективність використання ресурсів і дохідність капіталу відповідно. Ліквідність і платоспроможність характеризують здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання.

Фінансова стійкість та рентабельність підприємства оцінюються за допомогою ключових показників, які можна поділити на категорії коефіцієнтів фінансової стійкості. До них належать: коефіцієнт автономії, що відображає частку власного капіталу в загальному капіталі; коефіцієнт фінансової залежності, який показує частку зобов'язань; та коефіцієнт покриття зобов'язань власним капіталом, що демонструє здатність підприємства

виконувати свої зобов'язання за рахунок власних ресурсів.

Коефіцієнти ліквідності оцінюють здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання. Коефіцієнт поточної ліквідності показує, наскільки короткострокові активи покривають зобов'язання, тоді як коефіцієнт швидкої ліквідності вимірює можливість погашення зобов'язань за рахунок найбільш ліквідних активів.

Коефіцієнти рентабельності оцінюють ефективність використання ресурсів підприємства: рентабельність активів (ROA) відображає дохідність активів, рентабельність власного капіталу (ROE) вимірює дохідність власного капіталу, а рентабельність реалізації (ROS) показує частку прибутку на одиницю виручки.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості та рентабельності можна використати зважений інтегральний показник:

$$FSR = \omega_1 K_a + \omega_2 K_n + \omega_3 K_{nl} + \omega_4 ROA + \omega_5 ROE + \omega_6 ROS, \quad (1)$$

де, FSR – інтегральний показник фінансової стійкості та рентабельності; $K_{автономія}$, $K_{покриття}$, $K_{поточна\ ліквідність}$, ROA , ROE , ROS – відповідні фінансові показники; $w_1, w_2, w_3, w_4, w_5, w_6$ – вагові коефіцієнти, що відображають значущість кожного з показників у загальній моделі.

Модель фінансової стійкості та рентабельності підприємства забезпечує важливу інформацію про його фінансовий стан, стійкість і прибутковість, що є корисним для інвесторів і керівництва.

Виробничий потенціал визначається рівнем завантаження виробничих потужностей, що відображає ефективність використання обладнання та технологій, а також ступенем зносу основних засобів, що вказує на необхідність оновлення технічної бази.

Розробка економічної моделі виробничого потенціалу підприємства має на меті оцінку його здатності ефективно виробляти продукцію, враховуючи наявність матеріальних, технологічних, людських та організаційних ресурсів.

Для визначення інтегрального показника виробничого потенціалу підприємства можна розробити інтегральний показник, що враховує значущість різних показників:

$$VP = \omega_1 FV + \omega_2 ZV + \omega_3 (1 - K_{зносу}) + \omega_4 K_{оновлення} + \omega_5 PP + \omega_6 K_{НДДКР} + \omega_7 (1 - K_{браку}), \quad (2)$$

де, VP – інтегральний показник виробничого потенціалу підприємства; FV , ZV , $K_{зносу}$

$K_{оновлення}$, PP , $K_{НДДКР}$, $K_{браку}$ – показники, що відображають ефективність використання ресурсів та якість виробничого процесу; w_1, w_2, \dots, w_7 – вагові коефіцієнти, що відображають значущість кожного показника в загальній моделі.

Інтегральний показник VP оцінює виробничий потенціал підприємства, дозволяючи аналізувати його динаміку та порівнювати з іншими підприємствами. Високе значення VP свідчить про ефективне використання ресурсів, високу продуктивність і низькі витрати.

Запропонована модель виробничого потенціалу підприємства забезпечує комплексну оцінку його здатності до ефективного виробництва, виявляючи проблеми у використанні ресурсів та є важливим інструментом для стратегічного планування та оптимізації виробничих процесів.

Інноваційний потенціал визначається обсягом інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, а також активністю впровадження нових технологій і продуктів.

Ринковий потенціал підприємства визначається його часткою на ринку, темпами зростання виручки, що свідчать про стабільність попиту, а також конкурентоспроможністю продукції, яка оцінюється за якістю та ціною в порівнянні з аналогами.

Зовнішні фактори, що впливають на доступ до фінансових ресурсів, включають рівень процентних ставок, умови залучення капіталу, а також макроекономічну стабільність і регуляторні вимоги, що визначають рівень ризиків.

Для оцінки інвестиційного потенціалу можна створити узагальнюючий інтегральний показник, який розраховується як зважена сума оцінок за різними критеріями:

$$IP = \omega_1 F + \omega_2 P + \omega_3 I + \omega_4 M + \omega_5 E, \quad (3)$$

де, IP – інтегральний показник інвестиційного потенціалу; F – показник фінансової стійкості; P – показник виробничого потенціалу; I – показник інноваційного потенціалу; M – показник ринкового потенціалу; E – показник зовнішніх факторів; w_1, w_2, w_3, w_4, w_5 – вагові коефіцієнти, що відображають значущість кожного показника для інвестиційного потенціалу.

Для визначення вагових коефіцієнтів можна використовувати експертні оцінки, метод аналізу ієрархій (МАІ) або аналіз чутливості, щоб виявити показники з найбільшим впливом на інвестиційний потенціал.

Значення рівня інвестиційного потенціалу (*IP*) в динаміці дозволяє відстежувати його зміни з часом і формувати прогнози щодо інвестиційної привабливості бізнесу в харчовій промисловості. Високий *IP* свідчить про привабливість підприємства для інвесторів, тоді як низький вказує на потребу в поліпшенні внутрішніх показників або адаптації до зовнішніх умов.

Висновки. Невизначеність діяльності національних підприємств, зокрема у харчовій промисловості, та високий ризик господарювання в умовах повномасштабного вторгнення на територію України вимагають наявності та підтримки високого рівня їх інвестиційного потенціалу, що стає можливим при забезпеченні позитивного впливу інших факторів на значення потенціалу за допомогою моделювання. Побудова відповідних моделей

дозволяє сформулювати прогнози щодо джерел стратегічного розвитку підприємства, перспектив його ефективності, конкурентоспроможності та присутності на національному та міжнародному ринках. Представлений у статті розрахунок узагальнюючого інтегрального показника інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості являє собою результат побудови моделі фінансової стійкості та рентабельності підприємства, а також економічної моделі виробничого потенціалу, інноваційного потенціалу та ринкового потенціалу. Результати обчислень, отримані з використанням запропонованого науково-методичного підходу, можуть слугувати для формування інвестиційних стратегій, оцінки ефективності інвестицій та прогнозування майбутнього інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості.

Бібліографічний список

1. Кобушко І.М., Чухно Р.Ю. Оцінка інвестиційного потенціалу України з урахуванням інфраструктури змін. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 3. С. 102–119.
2. Юрків Р.Р. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Агросвіт*. 2021. № 13–14. С. 45–52.
3. Зудова І.Ю., Щиголева А.В. Особливості формування чинників інвестиційного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 403–408.
4. Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О., Симак А.В. Інвестиційний потенціал підприємств: сутність, чинники формування та методи оцінювання. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 60. С. 87–91.
5. Єпіфанова І.Ю., Джеджула В.В., Косарук О.М., Сауляк А.В. Управління інвестиційним потенціалом підприємств харчової промисловості. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 2. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/25>
6. Жулавський А.Ю., Самофалова О.А. Інвестиційний потенціал підприємства: теорія та практика оцінки. *Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф.*, м. Суми, 27 травня 2015 р. / За заг. ред. О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. Суми: СумДУ, 2015. С. 24–25.
7. Макух Т.О., Стечишин Т.О. Інвестиційний потенціал як фактор підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. *Фінанси України*. 2009. № 9. С. 67–77.

References

1. Kobushko I. M., Chukhno R. Yu. (2021) Assessment of Ukraine's investment potential taking into account infrastructure changes. *Bulletin of Sumy State University. Series "Economics"*, no. 3. pp. 102–119.
2. Yurkiv R. R. (2021) Formation of the financial potential of investment activities of small business entities in Ukraine. *Agroworld*. no. 13–14. pp. 45–52.
3. Zudova I. Yu., Shchygoleva A. V. (2018) Peculiarities of the formation of factors of the enterprise's investment potential. *Economy and society*. issue 19. pp. 403–408.
4. Yemelyanov O. Yu., Petrushka T. O., Simak A. V. (2021) Investment potential of enterprises: essence, factors of formation and evaluation methods. *Market infrastructure*. issue 60. pp. 87–91.
5. Epifanova I. Yu., Jezhula V. V., Kosaruk O. M., Saulyak A. V. (2022) Management of the investment potential of food industry enterprises. *Innovation and Sustainability*. No. 2. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/25>
6. Zhulavsky A. Yu., Samofalova O. A. (2015) Investment potential of the enterprise: theory and practice of assessment. *Economic problems of sustainable development: materials of the International Scientific and Practical Conference named after Prof. Balatsky O. F.*, m. Sumy, May 27, 2015. / In general ed. O.V. Prokopenko, M.M. Petrusenko Sumy: Sumy State University. pp. 24–25.
7. Makukh T. O., Stechyshyn T. O. (2009) Investment potential as a factor in increasing the efficiency of the use of financial resources. *Finances of Ukraine*. no. 9. pp. 67–77.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2024

Ivan Arenovich

Postgraduate Student,

National University of Food Technologies

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7876-9604>

INVESTMENT POTENTIAL OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES AND MODELING ITS LEVEL

The article reveals the scientific approaches of scientists to determining the essence of the investment potential of food industry enterprises – an industry on the results of which the country's food security depends, as a complex indicator that reflects the ability to attract and rationally use its resources to ensure its long-term development. It was determined that the investment potential reflects the company's ability to attract investments, as well as to effectively use them to implement strategic goals. The concept of the investment potential of a food industry enterprise is well-founded, which allowed us to propose a definition of its level through an integral indicator. It is proposed to use indicators of financial stability and profitability, liquidity and solvency, which are the basis for developing a model of financial stability and profitability of the enterprise, as well as integral indicators of production, innovation and market potential based on the construction of relevant models, as elements of building a generalizing integral indicator of the level of investment potential. This makes it possible to form forecasts regarding the sources of the company's strategic development, prospects for its efficiency, competitiveness and presence on national and international markets. It is argued that the value of the level of investment potential in dynamics allows to monitor its changes over time and to form forecasts regarding the investment attractiveness of business in the food industry. It was determined that the results of calculations obtained using the proposed scientific and methodical approach can be used to form investment strategies, assess the effectiveness of investments and forecast the future investment potential of food industry enterprises.

Keywords: investment potential, food industry enterprise, model, financial stability, profitability, efficiency, production potential, integral indicator.